

in sopnje in na drugi strani z odrskimi uprizoritvami vnesel spremembe, ki so posledica scenskega izvajanja.

V poglavju »Izvedbe kot rituali« opredeljuje vlogo prostora v izvajanju plesa, predvsem pomen trga (*place*). Sledi poglavje, v katerem so obravnavana plesna narečja oziroma plesni slogi v izvedbi tanca, posebno poglavje pa je namenjeno koreografskim posebnostim tanca *verec* in *bakarska*. Zebec pisanje sklene s poglavjem s povednim naslovom »Iz preteklosti za prihodnost«.

V zavedanju, da je število raziskovalcev, ki se ukvarjajo s preučevanjem plesa doma in v tujini, majhno in kako pomembna in dragocena je medsebojna izmenjava mnenj, Zebec svoja spoznanja ne posreduje le v hrvaškem jeziku. Skoraj petino knjige namreč obsega besedilo v angleškem jeziku, namenjeno tujim bralcem – tako v diaspori kakor tudi v mednarodni znanstveni javnosti. Angleški del knjige so deloma povzetki poglavij, deloma pa prevod izbranih poglavij v hrvaškem jeziku z dodatnimi pojasnili za tujce. Poleg tega je na začetku angleškega dela dodano uvodno poglavje, v katerem so podani splošni podatki o Krku in njegov zemljevid. Na koncu knjige so v prilogi objavljeni zapisi Ive Jelenović iz leta 1948 *Neki proljetni običaji u Dobrinjštini (otok Krk)*, sledijo še dodatek z barvnimi fotografijami (črno-bele so razporejene med besedilom), skupen seznam literature za hrvaški in angleški del, stvarno kazalo posebej v hrvaščini in posebej v angleščini, povsem na koncu še dvojezična predstavitev avtorja.

Znanstvena monografija Tvrtka Zebca je knjiga, ki more služiti kot primer dokumentiranja in obravnave plesnih dogodkov tako z vidika sodobnega družbenega konteksta kakor v historični perspektivi. Je zgleden primer študije plesa in njegovega konteksta in lahko služi kot model, kako zasnovati in posredovati študij etnologije plesa. Za hrvaško področje je ta pionirska, na slovenskem pa na takšno še čakamo.

Rebeka Kunej

Bruno B. Reuer (ur.), *Vereintes Europa – Vereinte Musik? Vielfalt und soziale Dimensionen in Mittel- und Südosteuropa / United Europe – United Music? Diversity and Social Dimension in Central and Southeastern Europe.* – Berlin: Weidler Buchverlag, 2004. – 304 str.; notne transkripcije, ilustr.

Dvojezični, nemški in angleški zbornik *Združena Evropa – Združena glasba? Raznovrstnost in socialne razsežnosti v srednji in jugovzhodni Evropi* je nastal po istoimenskem simpoziju, ki je potekal leta 2001 v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. Pobudnik znanstvenega srečanja in tudi urednik nekaj let pozneje izdanega zbornika je nemški etnomuzikolog Bruno B. Reuer, pri urejanju zbornika pa sta mu pomagala Lujza Tari in Svanibor Pettan. Slednji je s pomočjo Slovenskega etnografskega muzeja tudi omogočil, da je srečanje potekalo v Sloveniji. Simpozij je pomenil nadaljevanje niza srečanj: prvo, z naslovom *Perspektive glasbene etnologije* je bilo leta 1990, ob padcu »železne zaves«, v Budimpešti, drugo z naslovom

Glasba in prelom je, z razpravami etnomuzikologov o spremembah v glasbi na področju bivše Jugoslavije, potekalo leta 1997 v Berlinu. Slovenija je tako bila primerno prizorišče za srečanje – kot dežela, ki je bila več kot 70 let del Jugoslavije in je s tem ne zgolj geografsko blizu področjem, kjer je divjala vojna in koder se konflikti (še vedno) nočejo umiriti; ker leži med srednjo, vzhodno in južno Evropo in je bila do leta 1991 najzahodnejša točka, kjer se je končevala »vzhodnoevropska« in se je začela »zahodno evropska« družbena ureditev. Ob simpoziju leta 2001 je že bil mogoč časovni odmik od prelomnih dogodkov leta 1991, Slovenija pa se je tudi že pripravljala na vstop v Evropsko unijo.

In kaj o tej združitvi in vseh spremembah, ki sledijo, lahko pove glasba in kaj z njo lahko nakaže, celo dokaže ali spodbudi, smo razpravljali septembra 2001 raziskovalci iz Albanije, Avstrije, Bosne in Hercegovine, Italije, Madžarske, Makedonije, Nemčije, Romunije, Slovaške, Slovenije, Srbije in Združenih držav Amerike. Nekateri, ki se srečanja niso mogli udeležiti, so poslali svoje prispevke in ponudili svoje poglede na izbrane teme. Predstavitve prispevkov in razprave so spremljali tudi štiri zanimivo zasnovani glasbeni večeri, ki so pokazali tudi štiri poglede na ljudsko glasbo Slovenije danes: ljudska glasba, kakor jo izvajajo preporodne skupine; ljudska glasba v pedagoškem procesu prek klavirske igre; ljudska glasba »drugačne Slovenije« s predstavitvijo glasbe manjšin, ki žive v Sloveniji; organizacija »plesne hiše«, tj. učenja slovenskih ljudskih plesov.

Za prijetno dopolnilo je bilo poskrbljeno tudi v kulinaričnem pogledu: udeleženci so vsak dan obiskali drugo restavracijo, kjer so ponudili jedi s področja bivše Jugoslavije.

Ljubljana in Slovenija sta gostili nekaj imenitnih raziskovalcev iz tujine, kar je pomembno, ker vsak obisk prinese tudi nov veter, pogled od zunaj in seznanitev z zunanjim svetom. Med razpravami in kramljanjem smo se lahko seznanili z izkušnjami drugod, npr., kako je s spoštovanjem kulture in raznih pravic v novi Evropi, katere težave nas čakajo ter kako je (bo) z obstankom naše glasbe in drugimi oblikami duhovne kulture v novi »globalni« družbi. Vedno znova nas pač vznemirjajo vprašanja, navadno značilna predvsem za majhne ali razmeroma majhne dežele. In to je bila lepa priložnost za srečanje z drugimi, ki imajo podobne težave.

Zbornik je izšel tri leta pozneje. Urednik je zbral kar tri uvodnike, in sicer pozdravne besede takratne kulturne ministrice Andreje Rihter, uvodni nagovor Viviane Reding, članice Evropske komisije, in uvodnik Svaniborja Pettana z naslovom »Združena Evropa – združena glasba (?) v Ljubljani«. Predgovor je prispeval urednik Bruno B. Reuer.

Zbornik je razdeljen v tri tematske sklope, ki se skladajo s potekom simpozija. V prvem tematskem sklopu *Srednja in jugovzhodna Evropa na poti v Novo Evropo* je zbranih pet člankov: avtorica Katalin Lázár se v prispevku »Vloga ljudske glasbe v združeni Evropi«, sprašuje, kakšna bo funkcija glasbe v novi Evropi in kako lahko pomaga pri reševanju njenih kulturnih problemov. S primeri z rodne Madžarske razlaga vlogo glasbe in plesa v ljudskem okolju in kritično ocenjuje novo nastajajočo glasbo ter odnos ljudi do ljudske duhovne kulture. V upanju, da ljudski glasbi še ne bije 12. ura, predlaga tudi recept za širjenje ljudske glasbe z razlago njenih pozitivnih vidikov.

Avtor prispevka »Glasba – jezik naše duše. Od aktivnega do pasivnega poslušanja« je Bruno B. Reuer. V njem razmišlja, kaj se skriva za pasivnim poslušanjem, saj se v vedno več javnih (pa tudi zasebnih) prostorih predvaja različna glasba (tudi) z določenimi nameni. Meni, da bi v tem naglo spreminjajočem se času prav z duhovno kulturo lahko poiskali svoj prostor v novi družbi.

Ameriški etnomuzikolog Philip V. Bohlman je prispeval luciden pogled na prireditev tekmovanja za evrovizijsko popevko, s katero je marsikdo odrasel in ki je tudi v Sloveniji marsikdaj povzročila veliko hude krvi. Z naslovom »Popularna glasba na odru združene Evrope – jugovzhodna Evropa v 'tekmi za Evrovizijsko popevko'« razkriva, kaj vse skriva Evrovizija, na videz zgolj zabavna prireditev. Obravnavo začenja z letom 1989, začetkom velikih političnih sprememb, napovedjo novega stoletja in rojstvom »Nove Evrope«. V istem letu je Jugoslavija (s hrvaško skupino Riva) zmagala na tem tekmovanju. Jugoslavija je bila dotedaj edina sodulejoča država z »vzhoda«. Avtor razčlenjuje različne vidike te prireditve; tako se pokaže v popolnoma novi luči, saj je ta prireditev kljub široki odmevnosti pri več kot deset milijonih Evropejcev s strani etnomuzikološkega raziskovanja zanemarjena.

Donna A. Buchanan (ZDA) je spremljala pomen glasbe v Bolgariji in prispevala članek »Nogometne pesmi in tvorba nacionalnega čustva v postsocialistični Bolgariji«. Bolgarija je bila tako kakor druge dežele od leta 1990 deležna korenitih sprememb, raziskovalka pa je del časa preživela na terenu leta 1994, v času svetovnega nogometnega prvenstva v ZDA. Glasba in šport marsikdaj razkrivata družbeno situacijo in glasba je uporaben medij za spodbujanje izražanja nacionalnih čustev. Ob sklepnih mislih pa opozarja še na dejstvo, ki je praviloma zanemarjeno, in sicer, da področja Balkana ne gre obravnavati le v okvirih evropske skupnosti, temveč vpetega tudi v širši prostor.

V prvem tematskem sklopu je zadnji prispevek »Uvod k razpravi, na kaj opozarjajo upodobitve iz sveta glasbe, natisnjene na bankovcih«, v katerem Romun Marin Marian Balasa predstavlja svojo »numizmatično« raziskavo. Avtor je bankovce z glasbenimi upodobitvami (upodobitve glasbenikov, skladateljev, dirigentov in glasbil) obravnaval kot za vir za preučevanje vezi med državo in kulturo. Denar namreč vedno pripada državi in s svojimi simboli kaže na moč, ki jo država želi predstavljati navzven. Pri tem se avtor sprašuje, čemu torej glasbene upodobitve na bankovcih, s kakšnimi glasbili se države identificirajo in čemu in koliko muzikalen naj bo evro?

Drugi tematski sklop nosi naslov *Vojna in mir v srednji in jugovzhodni Evropi v devetdesetih letih*. V prispevku »Vplivi v preteklosti in sedanjosti na glasbo v Albaniji« albanski raziskovalec Ardian Ahmedaja ugotavlja, da podrejenost dežele različnim oblastem v preteklosti še danes odseva v ljudski glasbi. Še danes je slišati *maquam* iz obdobja otomanske vladavine, sledi so zapustili stiki z bizantinskim petjem, sodobni mediji vplivajo predvsem na t. i. »urbano« ljudsko glasbo. Kljub temu sta ljudska in 'resna' glasba v Albaniji še vedno vir istovetnosti in novosti tega dejstva bistveno ne spreminjajo.

V drugi tematski sklop je, čeprav se ne nanaša na vojno in mir v 90. letih, uvrščen tudi prispevek podpisane o spremembah na področju ljudske glasbe v Sloveniji »Novi zagovor-

niki stare glasbe – slovenski primer«, ki obravnava glasbeno dogajanje na ljudskih odrih po Sloveniji in izvode za takšno glasbeno dogajanje. Srbski raziskovalec Dimitrije O. Golemović je opazoval pomen glasbe pri beguncih, ki so tragične trenutke želeli premagati tudi z glasbo. Z njo so potrjevali svojo identiteto, glasbo so uporabljali za most pri komunikaciji z novim okoljem. Tudi Slovenci smo (šele) prek beguncev spoznali sevdalinko, čeprav v Sloveniji že desetletja živijo ekonomski priseljenci iz Bosne. Z bosansko ljudsko glasbo so begunci seznanili tudi druge evropske dežele. Številni begunci pa so se zatekli tudi v Srbijo; o vplivu begunstva na kulturno podobo in kulturno identiteto Golemović piše pod naslovom »Tradicijske ljudske pesmi kot simbol nove kulturne istovetnosti (na podlagi običajev beguncev iz Jugoslavije«. Srbski kolega Nice Fracile pa je na simpoziju predstavil »Stalnosti in spremembe v inštrumentalni glasbeni folklori Vojvodine«. Tudi na to multietnično pokrajino so vplivali dogodki v zadnjih desetletjih, ki se zrcalijo tudi v glasbi. Avtor je bil pozoren predvsem na srbsko, madžarsko in romunsko ljudsko glasbeno inštrumentalno tradicijo, pojasnil novosti v glasbenem sporedu in glasbenih sestavih ter sledil evropeizaciji repertoarja in željam po oživljanju določenih glasbenih repertoarjev.

Iz Makedonije je prispevek Velike Stojkove »Problem multietničnosti v glasbeni folklori Republike Makedonije«, v katerem je opisan vpliv zgodovinskega dogajanja na današnje glasbeno stanje v Makedoniji, nadalje glasba Romov in njihova posredniška vloga, razlogi za skromno raziskanost glasbe Albancev, čeprav so številčna manjšina, in razlogi za skromen pretok med albanskimi in makedonskimi kulturami. Omenjene so tudi raziskave makedonskih muslimanov, povezave med makedonsko in srbsko folkloro in medsebojni vplivi med njunima glasbama. Avtorica se dotakne tudi današnjega preporodništva in drugih glasbenih žanrov, ki med svoje vrstice vpletajo staro ljudsko glasbo. Prispevek sklene z opisom prizadevanj (predvsem mladih) glasbenikov, da bi zgradili glasbeni most med kulturami in po svoje prispevali k reševanju zapletenega političnega in etničnega položaja v Republiki Makedoniji.

V tretjem razdelku so nanizani članki pod skupnim naslovom *Sledi preteklosti v srednji ter jugovzhodni Evropi*. Lujza Tari prek svojih terenskih izkušenj na Madžarskem in s primeri drugih kolegov premišlja o globalizaciji, mestu ljudske glasbe v novem svetu, skupnih značilnosti glasbe in spremljajočih pojavov po vsej zemeljski obli in se sprašuje »Kdaj je globalizacija zares začela?« Susanne Ziegler je s prispevkom »Zgodovinski glasbeni posnetki iz jugovzhodne Evrope in njihov pomen za današnje etnomuzikološke študije« predstavila, kdaj so nastali posamični posnetki iz jugovzhodne Evrope (opiše tudi posnetke iz Slovenije), kdo so bili snemalci, kakšne je njihova kakovost. Analizirala je način snemanja in zapisala, kje so posnetki danes shranjeni. Pripisala je tudi pomen posnetkov in njihovo vrednost za današnji čas. Slovaška raziskovalka Hana Urbancová je v prispevku »Interetnične zveze in socialne razsežnosti. Glasba Nemcev na Slovaškem« pisala o razvoju in vlogi glasbe manjšine v večinskem okolju. Ugotavlja, kaj je preživelo in kaj se je v ključnih devetdesetih letih spreminjalo v vzhodnih državah ter kaj je sledilo. Zamejski rojak Engelbert Logar je predstavil ljudske pesmi južne Avstrije. V prispevku »Skupne značilnosti v ljudskih pesmih

nemško in slovensko govorečih prebivalcev južne Koroške« ugotavlja, katere se skupne pesmi nemško govorečih Avstrijcev in Slovencev, skupne glasbene značilnosti, kakšni so medsebojni vplivi. Vse navedeno pojasnjuje v historičnem kontekstu. O tradicionalni glasbi nemške manjšine, živeče v jugovzhodni Evropi, vemo malo, in to vrzel skuša zapolniti nemški etnomuzikolog Franz Metz v članku »Presajena, požlahtnjena, izkoreninjena? O dokumentaciji o glasbeni kulturi nemške manjšine v jugovzhodni Evropi – kritična inventura«. Anton Bleiziffler je v zbornik prispeval knjižno oceno pesemske zbirke »*Pesmi trpljenja* jugovzhodne ter vzhodne nemške taboriščne pesmi o pobegih, pregnanstvih ter preseljevanjih avtorja Gottfrieda Habenichta«. Zajetna zbirka namreč vsebuje različne ljudske pesmi, nastale med preganjanimi Nemci iz jugovzhodne Evrope po drugi svetovni vojni. Habenichtova zbirka pesmi s komentarji pa je toliko zanimivejša, saj prvič predstavlja povojno trpljenje Nemcev v ljudski pesmi. Italijanski etnomuzikolog Roberto Starec pod naslovom »Tradicionalne pesmi in sodobne navade v Furlaniji« predstavlja različne stare pesmi, ki so se zaradi funkcijskega in velikega identitetnega pomena za skupnosti ohranile in se še danes izvajajo ob raznih šegah.

Pianist Igor Dekleva je avtor klavirskih skladb, ki črpajo iz slovenskega ljudskega glasbenega izročila (»*Slovenski Mikrokozmos*. Klavirski pouk s tradicijo«) in so bile predstavljene na enem od glasbenih večerov simpozija. Program in njegovo predstavitevno besedilo sta objavljena tudi v zborniku.

Žal ni vsega, kar je bilo predstavljeno na simpoziju, mogoče prebrati tudi v zborniku; tako npr. ni zanimivega prispevka o bosanski popularni glasbi Vesne A. Zaimović.

Pisec sklepne besede je urednik Bruno B. Reuer, ki je v »Razgledu« analiziral potek simpozija in povzel, da se v raziskovanju zrcalita dve smeri: ena teži k čim intenzivnejšemu zbiranju, snemanju in popisovanju vsega, kar je (še) najti na terenu, tj. zajemanju čim več podatkov za raziskovanje; druga pa je usmerjena k samemu raziskovanju, ki lahko sloni tudi na izseku nekega dogajanja. Seveda ima vsak način svoje pomanjkljivosti, slednjemu je mogoče oporekati relevantnost pridobljenih rezultatov, pri prvem pa je prav tako sporna objektivnost, saj se s časom menja tudi glasba (tudi ljudska ni izjema). Prav tako pa se spreminja samo umevanje predmeta raziskovanja, ob tem pa dejstvo, da so danes posnetki kakovostnejši, zaradi lažje dostopnosti so postali tako zelo številni, kar nas vedno znova postavlja pred dejstvo, da vsega ne bo mogoče nikoli posneti. Reuer je v svojem dodatku predložil tudi etnomuzikologijo prihodnosti, ki naj bi gradila na zaupanju v posameznike, pomembnem tudi za zaupanje množic. Z njim pa lahko podpremo mnenje, da so ob srečanjih razprave nujne, širše in bolj interdisciplinarno naravnane so, boljše rezultate prinašajo.

Maša Marty